

Vérzivataros út Altöttingig

„Miután pedig a magyarok a Szent Lélek kegyelmének sugalatából, magának a szent királynak buzgólkodása folytán, az igazság megismerésére és a közönséges keresztyén hit vallására jutottak, és őt királyul választották s egyzsersmind megkoronázták volna: attól fogva a nemesítésnek, következésképpen a nemesi birtok adományozásának, melylyel a nemeseket kitüntetni és a nemtelektől megkülönböztetni szokták, teljes joga és hatalma, a főuralommal és kormányzással együtt, a nemzet községéről és a községnek akaratából az ország szent koronájának joghatóságára, tehát fejedelmünkre és királyunkra ruházott vala át, a kitől most már, a kölcsönös átruházás és a viszonyos kapcsolat folytán, minden nemességnek eredete mindenkor oly annyira függ, hogy tőle az elkülöníteni és elválasztani nem lehet, és egyik a másika nélkül nem gondolható.

Mert valamint a fejedelem is csak a nemesek által választatik: úgy nemessé csak a fejedelem tehet, nemesi méltósággal csak ő díszíthet föl valakit.” – hangzik az ismert Szentkorona-tan és a népfelség elve Werbőczy tollából a Tripartitum I. részének III. titulusában.⁴ Ez a magyar nemzet ősi Szentkorona-eszméjének egyik legjellegzetesebb, összefoglaló meghatározása.⁵ Persze a hatalom megosztása is kimondatik a nemzet és a király között: „... úgy a törvény szerzésének, mint mindenféle birtokadományozásnak és a bírói hatalomnak is összes joga az uralkodás és a kormányzás hatalmával egyetemben, e mi országunk szent koronájának, mellyel Magyarország királyait meg szokták koronázni, hatóságára, következésképpen törvényesen rendelt fejedelmünkre és királyunkra ruházott át. És így ettől fogva maguk a királyok a nemzetet összehíván és megkérdezvén kezdtek törvényeket alkotni, mint a mi időnkben is lenni szokott.

Mindazonáltal a fejedelem nem alkothat rendelményeket saját elhatározásából és korlátlanul, főképpen az isteni és emberi joggal ellenkező és az egész magyar nemzet ősi szabadságát is sértő dolgok felől.”⁶

Tehát alkotmánytörténeti szempontból Magyarországon – eltérően az európai országoktól – nem az uralkodó, mégpedig apostoli király a hatalom legfőbb forrása, hanem a Szent Korona. Ezért a hatalomnak a nemzet sem a forrása, csak elsődleges letéteményese. A nép a koronázással az uralkodót a hatalomba vonja, az vele megosztja. Vulgárisan már a XIV-XV. században ekként fogal-

⁴ Werbőczy István: Tripartitum. A dicsőséges Magyar Királyság szokásjogának Hármaskönyve. Latin-magyar kétnyelvű kiadás. Téka, Bp., 1990. Pars I., Titulus III., § 6. , 66-67.

⁵ Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Bp., 1946. 114-120. Erről lásd részletesen: Eckhart Ferenc: A szentkorona-eszme története, MTA, Bp., 1941., Tóth Zoltán József: A Szent Korona és a Szentkorona-tan. In: A Magyar Szent Korona és a Szentkorona-tan az ezredfordulón. Szerk.: Tóth József Zoltán. Zlinszky János: Történelmi alkotmányunk fejlődése. Magyar Szemle, Új Folyam, XI. 3-4. sz., 2002. április

⁶ Werbőczy i. m. Pars II. Titulus III. § 2. 284-287.

mazták meg: nem a királynak van országa, hanem az országnak van királya. Teljhatalomra tehát sem az uralkodó, sem a nemzet, illetve az ő nevében eljárók sem törhetnek, mert az a Szent Koronáé.⁷ Ez az államelmélet a szuverenitást, a hatalom teljességét a Szent Koronára ruhazza. A Szentkorona-tan a magyar történelmi alkotmány alapelveinek legfőbb összegzése, amely biztosítja az erős központi hatalom és a szintén erős önkormányzatok egyensúlyát. A hatalom gyakorlására két pólus jogosult: az uralkodó (államfő) és a nemzet, amely mellérendelt és nem alárendelt szerkezetben működik.⁸ Ez – amennyiben valóban működik – biztosítja a diktatórikus hatalom kizárását.

Ez az eszme volt érvényben akkor is, amikor Hunyadi János (1446-1453) vagy Kossuth Lajos (1849) volt Magyarország kormányzója – itt most nem említeném meg a Szapolyai János uralkodása alatt törvénytelenül kormányzóvá tett török-bérenc Gritti (1530-1534) –, nem különben Horthy Miklós kormányzósága idején, aki a Tanácskormány után hangsúlyosan a jogfolytonosságot hangoztatta, és volt is hivatva azt jelképezni. A Habsburgok trónfosztása⁹ után kézenfekvő volt a korábbi kormányzói poszt felújítása és állandósítása a változatlan monarchikus államforma megőrzése mellett.¹⁰ Hazánkban tehát az alkotmányos tényezők a következők voltak: az országgyűlés két háza által lefolytatott törvényhozás és az államfő. Az 1920. évi törvény értelmében a nemzetgyűlés, majd később az országgyűlés által elfogadott törvényeket a kormányzó mindössze egyszeri alkalommal küldhette vissza „további megfontolás” végett, de ha az országgyűlés fenntartotta azt, akkor a kormányzó köteles volt 15 napon belül kihirdetni.¹¹ (Az 1920-ban kialakított kormányzói jogkör azonban az 1930-as években többször is bővült, például ez utóbbi kihirdetési kötelezettség is módosult, méghozzá nem kis mértékben – valójában a szélsőjobboldali veszéllyel szembeni alkotmányos ellensúly gyanánt.) A kormány hatásköre és felelőssége az 1848. évi III. tc. értelmében működött.¹²

Trianon után az országot mind politikai, mind gazdasági, társadalmi, szellemi és kulturális szinten valósággal a nulláról kellett felépíteni. A politikai rendszer jellegéről gr. Bethlen István kormányfőként a következőképpen nyilatkozott 1922 tavaszán: „*Mi demokráciát akarunk, de nem a nyers tömegek uralmát, mert azok az országok, ahol a tömegek uralma vált úrrá az egész nemzet felett, a pusztulásnak vannak kitéve.*”¹³ A miniszterelnök – „fontolva haladóként” – úgy tartotta, hogy az ország irányítását azokra kell bízni, akiknek megvan a kellő vagyoni alapjuk, a műveltségük és „*fejlett nemzeti öntudattal és nemzeti érzéssel*” rendelkeznek.¹⁴

A nagyhatalmi diktátum és a szomszéd-állami kiszolgáltatottság felülvizsgálatára a magyar remény 1937-től kezdett megvalósulni látszani, főleg az 1938-

⁷ Tóth József Zoltán: A magyar állam metamorfózisa. (Szent Korona Füzetek I.), Bp., 2007. 32-33.

⁸ Tóth József Z.: A magyar állam i. m. , 35.

⁹ Horthy kormányzó 1921. november 6-án kimondatta a törvényhozókkal az utolsó apostoli magyar király és a Habsburg–Lotharingiai-ház trónfosztását.

¹⁰ Magyar alkotmánytörténet. 2. átdolgozott, javított kiadás. Szerk.: Mezey Barna. Osiris, Bp., 1996. 91-92.

¹¹ Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris, Bp., 2010. 230.

¹² Romsics I.: i. m. 232.

¹³ Bethlen István gróf beszédei és írásai. I. köt. Genius, Bp., 1933. 228.

¹⁴ Romsics I.: Magyarország i. m. 223.

ban bekövetkezett Anschluss után, amelyről azonban csak a kormányzó nyilatkozta a nyilvánosság előtt azt, hogy nem történt egyéb, csupán az egyik régi jó barátunk egyesült egy másik régi jó barátunkkal.¹⁵ Kánya Kálmán külügyminiszter 1938. március 2-án, az egyesülés előtt tíz nappal azonban a következőket írta lengyel kollégájának „*Szívesebben látnám Ausztria függetlenségének fenntartását, mint egy nyolcvanmilliós birodalom szomszédságát.*”¹⁶

Tudjuk, hogy az események tragikus gyorsasággal peregtek, s bekövetkezett az I., majd a II. bécsi döntés, miközben a II. világháború (1939-1945) katonai értelemben is elkezdődött. Teleki Pál miniszterelnök a következőket fogalmazta meg: „*Magyarországnak a lehetőség szerint távol kell maradnia a háborútól, óvakodnia kell, hogy nyílt fegyveres konfliktusba keveredjen a nyugati hatalmakkal, meg kell akadályozni, hogy – az első világháború utáni időszakhoz hasonlóan – nemzetközi elszigeteltségbe kerüljön, s ily módon kell biztosítani – a lényegében érintetlenül maradt fegyveres erőkre támaszkodva – a rendszer átmentését a nagy világegésben, amely minden valószínűség szerint politikai és hatalmi vákuumot eredményez Közép-Európában.*”¹⁷ Mindez azonban csak vágyálom maradt; Teleki Pál tragédiája is jelezte a tényt: lehetetlen volt kimaradni a szörnyű vérzivatarból...

Horthy kormányzó 1939. május 4-ikén feloszlatta az országgyűlést, és kiírta a választásokat, amelyet május 28-29-én tartottak meg.¹⁸ A kormánypárt – a Magyar Élet Pártja – a 260 pártmandátumnak több mint 70 %-át, 183-at szerzett. E mellett a Nyilaskeresztes Párt 31, a Független Kisgazdapárt 14 (5 %), a többi párt csupán néhány helyet kapott,¹⁹ noha 1938-ban megszüntették a sok visszaélésre lehetőséget nyújtó nyílt szavazást, bevezették a titkosat, de a felsőház jogkörét kiterjesztették.²⁰ A Magyarországhoz visszakerült területekről szintén delegáltak országgyűlési képviselőket.

1944. március 19-én a német csapatok megszállták Magyarországot, birtokukba vették a stratégiai fontosságú helyeket. „*Szeles, hűvös vasárnap volt (a németek meglepetésszerűen mindig vasárnap támadtak), a magyar hadsereg nem tanúsított ellenállást; délben az elegáns budapesti éttermekben az elegáns német tisztek már úgy ebédeltek, mintha egy könnyebb hadgyakorlatról tértek volna vissza.*” – írta Kovács Imre visszaemlékezéseiben.²¹ A német irányítás élére Hitler Edmund Weesenmayer birodalmi megbízottat nevezte ki, aki „felelős a magyar politika minden fejleményéért”: „*A birodalom teljhatalmú megbízottja gondoskodik arról, hogy az ország teljes közigazgatását – még a német csapatok ott-tartózkodása idején is – az ő irányítása alatt álló kormány intézze azzal a céllal, hogy az ország minden erőforrását, elsősorban annak gazdasági lehetőségeit, a közös hadviselés érdekében maximálisan kihasználja.*”²² Ezzel

¹⁵ Idézi Horthy Miklós rádiószózatát: Zachar József: A mi huszadik századunk. Heraldika, Bp., 2007. 110.

¹⁶ Zachar J.: A mi i. m., 110-111.

¹⁷ Zachar J.: A mi i. m. 118.

¹⁸ Magyarország történeti kronológiája III. 1848-1944. Szerk.: Benda Kálmán, Akadémiai, Bp., 1983. 967.

¹⁹ Uo.

²⁰ Romsics I.: Magyarország i. m. 229-230.

²¹ Kovács Imre: Magyarország megszállása, Toronto-Canada, 1979, reprint, Bp., 1988., 7.

²² Idézi: Magyar alkotmánytörténet i. m., 381.

Magyarország elveszítette függetlenségét és polgári berendezkedésének működését. Minden fontos pozícióba a németekkel kollaboráló egyéneket neveztek ki.

Horthy kormányzó három hónapra visszavonult a politikától, majd június végén aktivizálódott, s új kormányt nevezett ki, élén Lakatos Géza vezérezzre-
dessel. Azonban az ideiglenes fegyverszünet aláírása²³ és az október 15-diki sikertelen kiugrási kísérlet után Horthy kénytelen volt Szálasi Ferencet miniszterelnökké kinevezni és lemondani. A magyar alkotmányjog szerint (1937:19. tc.) a kormányzói szék megüresedése esetén az Országtanácsnak kell összeülnie, amelynek tagjai: a miniszterelnök, a törvényhozás két házának az elnöke, az ország hercegprímása, a Királyi Kúria és a Közigazgatási Bíróság elnöke, valamint a hadsereg főparancsnoka.²⁴ Szálasi ugyan összehívta a tanácsot, ahol letette a miniszterelnöki esküt, de Serédi Jusztinián hercegprímás tüntetőleg távol maradt az üléstől. Az Országtanács október 27-ikén, ideiglenes jelleggel, Szálasi, mint „nemzetvezetőre” ruházta a megüresedett legfőbb közjogi méltóságot is, s ezáltal mindkét széket ő töltötte be. Szálasi miniszterelnöksége, illetőleg uralma nemcsak egy megszállt országban teljesedett ki, amely ez által illegitim volt, hanem teljes szakítást jelentett az addigi magyar alkotmányossággal, annak jogfolytonosságával – tehát e szempontból sem lehetett legitim.

Szálasi kinevezését az 1944. november 2-ikára összehívott országgyűlés, ahol a képviselőház tagjai közül (372 fő) csupán 55 szélsőjobboldali képviselő – ez a teljes létszámnak csupán 14,78 %-a – jelent meg,²⁵ elfogadta.

Azonban ahogyan közeledett az orosz front, úgy omlott össze az ország, ráadásul a szovjet vezetés és politika végig ellenszenvvel viseltetett Magyarországgal szemben.²⁶ December 1-jére gyakorlatilag az Alföld és a Dél-Dunántúl (Pécs, Kaposvár) a Vörös Hadsereg kezére került. Ennek érzékeltetésére ismét Kovács Imre emlékiratait hívom segítségül: *„Számunkra a háború legdrámaibb mozzanata az ezeréves magyar állam összeomlása volt. Az állami apparátussal is az történt, ami a házakkal, az utcákkal, a falvakkal és a városokkal: a háború érintésére összerogyott, elpusztult. [...] ahogy a front végiggördült rajta, úgy zúzta szét hivatalait, intézményeit, a közigazgatást, a rendészetet, a közgazdaságot és a társadalmat.*

*Ezerkilencszáznegyvenöt a magyar történelem cezúrája. Döbbenetesen befejeződött valami, amit visszahozni, visszacsinálni nem lehet. Félszegen elkezdődött valami, amit megállítani vagy irányától eltéríteni nem lehet. Nemzeti fejlődésünket gyakran megszakították drámai események (1241, 1514, 1526, 1848-49, 1918-19), anélkül azonban, hogy menetét és jellegét megváltoztatták volna. [...] A „felszabadult” lakosság, mintha rossz álomból ébredt volna, kábultan és zavarodottan illeszkedett bele abba az életformába, amit állandó ismétléssel, egyre jobb kedvvel **demokráciának** neveztek.*²⁷

²³ Lásd erről a Magyar Front tevékenységét, illetőleg a magyar fegyverszüneti delegáció elindulását és a fegyverszünet aláírását október 11-én – erről a tényről Horthy tájékoztatta a Magyar Front vezetőit. (A Magyar Front 1944 májusában alakult meg, amelyben a Független Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Békepárt és a Kettős kereszt Szövetség tagjai vettek részt. (Romsics I.: Magyarország i. m. 265.)

²⁴ Magyar Alkotmánytörténet i. m. 382.

²⁵ Uo.

²⁶ Erről lásd a kiugrási kísérlet előtti tapogatódzásokat, ill. magát a kiugrási kísérletet. Vö.: Földesi Margit: A megszállók szabadsága. Kairosz, Bp., 2002. 45-54.

²⁷ Kovács I.: Magyarország megszállása i. m. 236, 238.

December 2-ikán, Szegeden megalakult a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front – a Nemzeti Parasztpárt, a Kisgazdapárt, a Polgári Demokrata Párt, a Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt, valamint a szakszervezetek – képviselőiből, december 13-ikán pedig az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottsága Debrecenben, majd december 21-22-ikén az Ideiglenes Nemzetgyűlés is összeült.²⁸ A Nemzeti Függetlenségi Front nyilatkozata szó szerint megegyezett a kommunisták november 30-án közzétett programjával.²⁹ Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és a Nemzeti Kormány szovjet segítséggel, szovjet megszállás alatt jött létre, és bár az új törvényhozó és végrehajtó szerv a nemzet egyedüli törvényes képviselőjének nyilvánította magát,³⁰ tehát legálisnak is mondható, de nem legitimnek. Például szovjet teherautók „hordták össze” december 20-a körül a Nemzetgyűlés jelöltjeit – a fentebb felsorolt öt párt képviselőiből – az ország különböző részeiből.³¹ Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 230 főből állt. Közülük 90 fő (39 %) tartozott ahhoz a Kommunista Párthoz, amely 1942-ben – Kádár János visszaemlékezései szerint – 400-500 főt, 1944 decemberében pedig legfeljebb 3000 párttagot számlált. 56 fő (24 %) képviselte a Kisgazdapártot, 43 fő (19 %) a Szociáldemokrata Pártot, 16 fő (7 %) a Nemzeti Parasztpártot, s 13 fő (6%) a Polgári Demokrata Pártot.³² Ezek az arányok sem a térség társadalmi szerkezetének, sem a pártviszonyoknak messze nem feleltek meg. A kommunista képviselők túlzott arányszámára még Gerő Ernő is megcsóválta a fejét.³³ Mindez per sze azért történt, mert nem választások útján ült össze a nemzetgyűlés. Két napi ülés után a testület kinevezte az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, amelynek tagjait még Moszkvában jelölték, a miniszterelnök Dálnoki Miklós Béla lett.

*„Aki teljhatalomra tör, alkotmányt sért, mert a Szent Korona szuverenitását vindikálja magának. [...] Ha megszűnik az uralkodó királyi hatalma és nincs törvényes örököse, a hatalom gyakorlásának teljes jogköre a nemzetre száll vissza, amely köteles az egyensúlyt helyreállítani.”*³⁴ Vagyis: Katonai megszállás esetén, annak megszűntével helyre kell állítani az alkotmányosságot, és törvénnyel kell hatályossá tenni a diktatúra idején hozott, az életben mégis alkalmazható jogszabályokat.³⁵

1945. január 20-ikán, Moszkvában az Ideiglenes Nemzeti Kormány nevében Gyöngyösi János,³⁶ Vörös János és Balogh István,³⁷ valamint Vorosilov marsall, a SZEB³⁸ elnöke aláírta a magyar fegyverszüneti szerződést.³⁹ A fegyverszüneti

²⁸ Benda K.: Kronológia i. m. 999, 1013.

²⁹ Romsics I.: Magyarország i. m., 279.

³⁰ Erről lásd részletesen: Balogh Sándor: Parlamenti és pártharcok Magyarországon. Kossuth, Bp., 1975. 13-14.

³¹ Földesi M.: A megszállók i. m. 173.

³² Romsics I.: Magyarország i. m. 278-279.

³³ Uo. 279.

³⁴ Tóth Z.: A magyar állam metamorfózisa i. m. 39.

³⁵ Uo. 59.

³⁶ Gyöngyösi János baloldali kapcsolatairól maga Rákosi ekként vallott: „... Gyöngyösi egyszerű, jóindulatú demokrata volt, akit a kommunisták hoztak előtérbe, s ezt ő nem felejtette el.” Rákosi Mátyás. Visszaemlékezések 1940-1956. Szerk.: Feitl István, Gellériné Lázár Márta, Sipos Levente. Bp., 1997. I. köt. 141. Idézi: Földesi M.: A megszállók i. m. 200.

³⁷ A kisgazdapárti Balogh Istvánról, a „pater”-ről lehetett tudnia, hogy kriptokálvinista, s erősen korrupt volt.

³⁸ Szövetséges Ellenőrző Bizottság. Alelnöke: Szviridov altábornagy volt.

megállapodás, amely azonnal hatályba lépett, az országot elvileg szuverén államnak ismerte el, de annak gyakorlati alkalmazását a SZEB – amely Magyarország tekintetében szinte teljesen a szovjetek kezében volt – működése igen erősen korlátozta.⁴⁰ A szuverenitás kérdéséhez csak annyit tegyünk hozzá, hogy mindenhez a SZEB engedélye kellett, amely pókhálószerűen fonta át az egész megszállt ország mindennapjait: az irodalmi termékek megjelentetésétől, behozásától, a rádió és posta működtetésén, a járművek használatán és a zárolt gyárak, raktárkészleteken át egészen a só vagy élesztő Magyarországra történő behozásáig.⁴¹ A magyarországi földosztás is elsősorban a SZEB szovjet missziója, ill. Moszkva utasítása volt, és sok helyen a Vörös Hadsereg katonái ellenőrizték. Eredetileg az volt a terv, hogy ők osztják ki a földeket a szegény parasztoknak, akik így azonnal átállnak a szovjet oldalra, hiszen akkor a Dunántúlon még súlyos harcok dúltak. Vorosilov döntött úgy, hogy az 1945. március 10-ike körül, Moszkvában bemutatott tervezethez nem kell országgyűlési törvény, „*elég lesz a rendelet*” is.⁴² Vagyis alkotmányosértő módon történt mindez. Persze az éles szemű magyar politikusok jól látták ennek okát: „*Ez a mostani, idegen megszállóktól ránk parancsolt földosztás [...] nem a nemzet érdekeit, hanem a megszálló hatalom pártpolitikai előnyeit szolgálta.*” – írta Mindszenty József.⁴³

Az orosz megszállás elől, aki tehetett, elmenekült: politikusok, a magyar katonai vezérkar tagjai, tisztek, polgári lakosság. A jelentések szerint csak Németországban – noha az is megszállt terület volt ekkor – 200 ezer magyar menekült élt.⁴⁴

1945. november 4-ikén lezajlottak a nemzetgyűlési választások. Hat párt versengett a hataloméért: a Rákosi vezette Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt (Szakasits Árpád) a Nemzeti Parasztpárt, a Független Kisgazdapárt, a Polgári Demokrata Párt és a Magyar Radikális Párt. 409 képviselőt juttattak a magyar képviselőházba a következő megoszlással: Független Kisgazdapárt (Tildy Zoltán vezetésével) 245 (57 %); a Szociáldemokrata Párt (Szakasits Árpád vezetésével) 69 (17,4 %); Magyar Kommunista Párt (Rákosi Mátyás vezetésével) 70 (17 %); Nemzeti Parasztpárt 2 (1,7 %); a Polgári Demokrata Párt 2 (1,7 %). A Magyar Radikális Pártra olyan kevesen szavaztak, hogy nem jutottak mandátumhoz. 12 közéleti személyt pedig pótlólag hívtak be.⁴⁵ Tehát a kommunisták 70 %-osra prognosztizált győzelme⁴⁶ tehát messze nem jött be, noha am azok minden törvénytelen eszközt is bevetettek annak érdekében. A választások titkosan zajlottak le, s választók 92 %-os arányban járultak az urnákhoz.⁴⁷ Ez az arány és az eredmény egyértelművé tette, hogy az ország túlnyomó többsége a

³⁹ Ez 20 pontból és Függelékből áll. Tartalmát lásd részletesen: Földesi M.: A megszállók i. m. 50-53.

⁴⁰ Földesi M.: A megszállók i. m. 54.

⁴¹ Földesi M.: A megszállók i. m. 175-179.

⁴² Uo. 208.

⁴³ Mindszenty József: Emlékirataim. Bp., 1989. 56-57.

⁴⁴ Lásd erre: Kótai Zoltánnak, a Vatikáni Misszió magyar delegátusának jelentését (Delegatus Missionis Vaticanae pro Hungarians in Germania et Austria. Jahresbericht, Landshut 1948.) Münchener Magyar Katolikus Misszió Irattára. Magyar Caritas Szolgálat rendezetlen iratai. Kótai Zoltán vatikáni delegátus és jelentése Rómába. 1948.

⁴⁵ Romsics I.: Magyarország i. m. 285-286.

⁴⁶ Ezt Révai József gondolta úgy.

⁴⁷ Romsics I.: Magyarország i. m. 286.

nyugati típusú polgári demokráciára szavazott, azt akarta. A parlamentarizmus szabályai szerint a Kisgazdapártnak egyedül volt joga kormányt alakítani, de itt szóltak közbe a megszállók; Vorosilov félreérthetetlenül kinyilvánította, hogy a kommunistákat is be kell vonni a kormányzásba. Vagyis a demokratikus erők hiába győztek az országban, a SZEB és az országot megszállva tartó Vörös Hadsereg nem engedte meg a nép akaratának teljesülését. Az alul maradt kommunistákat mindannyiszor ők segítették meg hatalmi szóval és tettel. Ehhez persze hozzájárult az ún. nyugati szövetségesek meglehetősen passzivitása, amely csupán néhány kérdésben gátolta meg Moszkva akaratának teljes végrehajtását.⁴⁸ Például 1946 márciusában, amikor a kommunisták nyomása elviselhetetlenül nehezedett Nagy Ferenc miniszterelnökre – ez volt az első nagy koalíciós válság – az amerikaiak ugyan a konfrontációt támogatták, de az angolok egyenesen kimondták, hogy nem tudják Magyarországot hatékonyan segíteni a polgári fejlődésben, mivel az szovjet szféra.⁴⁹

Az új országgyűlés első dolgának tartotta az államforma rendezését, ugyanis Magyarország államformája királyság volt.⁵⁰ Ennek az országgyűlésnek azonban sem az államforma, sem az alkotmány megváltoztatására nem volt joga, mert arra csak a külön, e célra összehívandó alkotmányozó nemzetgyűlés kompetens. Mindszenty József, a frissen kinevezett hercegprímás az egész ügy „ad acta” tételét javasolta vagy legalább népszavazás kiírását.⁵¹ Azonban – mint tudjuk – nem így történt. Slachta Margit⁵² egyik levele éppen az államforma kérdését boncolgatja: „*A Brit Ellenőrző Bizottságnak Magyarországon, kelt 1946. január 28.*

Kedves Uram!

Bizalommal fordulunk a Magyarországra küldött Brit Ellenőrző Bizottsághoz, hogy segítse előmozdítani és biztosítani a demokrácia elveinek akadálytalan érvényesülését. Most, a magyar parlament az államformáról fog hamarosan tárgyalni, tiszteletteljesen kérjük, hogy nyilatkozatunkat vegyék figyelembe:

*(1) Az országos választások idején nem volt szó arról, hogy ez az országgyűlés fog dönteni az alkotmány megváltoztatásáról. Mindazonáltal a Magyar Alkotmány előírja, hogy az államforma megváltoztatására külön speciálisan erre a célra hívjanak össze alkotmányozó nemzetgyűlést, olyat, amely kompetens az ügyömben. [...]”*⁵³

1946 végén és 1947 elején újabb válságok döntögették a demokratikus erők kapuit: a kommunisták újabb célpontja Kovács Béla, a Független Kisgazdapárt

⁴⁸ Például: az 1945. évi választások előtt a közös lista állítást megakadályozták; 1946 végén a Szovjetunió azt akarta elérni, hogy 200 ezer magyart telepítsenek ki Csehszlovákiából – ezt is a nyugati szövetségesek akadályozták meg. Vö.: Földesi M.: A megszállók i. m. 257.

⁴⁹ Földesi M.: A megszállók i. m. 262-263. Ez után zárták ki a Független Kisgazdapártból Sulyok Dezsőt, aki új pártot, a Magyar Szabadságpártot alapította meg.

⁵⁰ Az államforma kérdését vizsgálja: Föglein Gizella: Államforma és államfői jogkör Magyarországon 1944-1949. Osiris, Bp., 2001.

⁵¹ Romsics I.: Magyarország i. m. 287.

⁵² Slachta Margit a Keresztény Női Tábor vezetője volt, aki aktívan bekapcsolódott a küzdelembe.

⁵³ Slachta Margitnak, a Keresztény Női Tábor nevében írt levele a SZEB brit missziójához a köztársasági államformáról és az 1945. évi választásokról, 1946. január 28. In: Földesi Margit, A megszállók i. m. 433-434.

új főtitkára, Nagy Ferenc közeli munkatársa lett, aki nem volt olyan kompromisszum-kész, mint Nagy Ferenc – ezért kellett őt erőszakkal eltávolítani.⁵⁴

A magyarországi orosz megszállás és üldözések elől már 1944-ben, 45-ben sokan távoztak, s hozzájuk 1946-47-ben nem kevesen csatlakoztak; Kovács Béla elhurcolása és a Magyar Testvéri Közösség vezetőinek halálra ítéltése után még a reménykedők is feladták. Kovács Imre, a Nemzeti Parasztpárt főtitkára 1947 februárjában, Varga Béla, a Nemzetgyűlés kisgazdapárti elnöke júniusban, Peyer Károly, a szociáldemokrata vezető novemberben távozott.⁵⁵ Nagy Ferenc miniszterelnök és emigrálni kényszerült. S mindezek után jöttek az ún. „kék cédulás” választások.

Az elmenekült politikusok egyik csoportja 1947. augusztus 20-ikán, hajnali 3 órakor – az egyébként megszállt bajorországi Altöttingben – az országgyűlést megnyitotta.⁵⁶ Ez az aktus össze volt kötve egy zarándoklattal. Az országgyűlés egyik vezető személyisége Kisbarnaki Farkas Ferenc volt, aki a *Magyar Szabadság Mozgalom* néven ismert csoportot vezette; ez volt a legjelentősebb menekültekkel foglalkozó szervezetek egyike.

Az országgyűlés megszervezésére korábban egy előkészítő bizottságot hoztak létre, amely arra a következtetésre jutott, hogy az 1939-ben megválasztott országgyűlés bár jogait de facto nem gyakorolhatja, azonban de jure a magyar nemzet és állameszme egyetlen képviselője. Mindezek alapján a bizottság javasolta az országgyűlés összehívását Altöttingben.⁵⁷

Amit a magyarországi választások során alakult új magyar országgyűléstől elvitatott Slachta Margit, ahhoz volt-e joga az altöttingi „csonka” országgyűlésnek? Erre az Altöttingi Országgyűlés ünnepélyes nyilatkozta felel: „*továbbra is az ezeréves alkotmány és jogfolytonosság alapján áll és alkotmányellenesnek minősít mindent, ami ellenséges megszállás és terror alatt jött létre.*”⁵⁸

Az Országgyűlés tagjainak megbeszélései alapján a feladat a következő: az 1947. évi Párizsi Békeszerződés után fél éven belül az Országgyűlésnek még egyszer és utoljára üléseznie kell, s menekült kormányt kell felállítani. Az országgyűlés alapja: az 1944. évi VII. törvénycikk,⁵⁹ amely az Országgyűlés élettartamát a békekötés ratifikálásától számított további félévre⁶⁰ meghosszabbította.⁶¹ Azonban az 1944. évi törvénycikkelyre való hivatkozás már nem legitim, ugyanis azt az 1939-ben megválasztott országgyűlési képviselők hozták, de már a német megszállás idején, egy megszállt országban.

⁵⁴ Erről lásd részletesen a Magyar Testvéri Közösség ellen indított pert. Szekér Nóra: A Magyar Közösség és a weisshausista mozgalom. In: Tanulmányok évszázadok történetéből. Szerk.: J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba, 2006. 339-365. Szekér Nóra: A Magyar Testvéri Közösség története. Bp., 2010.

⁵⁵ Romsics I.: Magyarország i. m. 291.

⁵⁶ Vitéz kisbarnaki Farkas Ferenc visszaemlékező kötete az alap az országgyűlés történetéhez. Farkas Ferenc: Az altöttingi országgyűlés. München, 1969. Lásd még: Az altöttingi zarándoklat 1947. augusztus 20. Szerk.: Kótai Zoltán. München, 1948.

⁵⁷ Farkas F.: Az altöttingi i. m. 31-32.

⁵⁸ Uo. 26.

⁵⁹ Helyesen: VIII. törvénycikk

⁶⁰ Erre Farkas Ferenc nem jól emlékezett a menekült helyzetben, az ugyanis egy évre szólt. Erre Nyári Gábor fiatal történész hívta fel a figyelmemet dolgozatában.

⁶¹ Erre Farkas Ferenc így emlékezett.

Mindezek ellenére igenis lehetett létjogosultsága egy menekült magyar kormány megalakulásának és egy országgyűlés összehívásának, hiszen a bajorországi megszállt Altötting nem a nácik és nem is szovjetek által volt megszállva – nem azon hatalmak által, amelyek Magyarországot megszállták. S egyébként is, akkor egész Európa meg volt szállva. Az is a magyarság akaratának össz-megnyilvánulása volt, hogy az országgyűlést összekötötték egy olyan zárandoklattal, amelyen több mint 10 ezer magyar vett részt akkor, amikor a menekült táborokban tengődők jószereivel gyalog mentek el a bajor kisvárosba.

Én a legfőbb bajt nem a magyar alkotmányosság jogfolytonosságának hiányában látom – mert nem volt az –, hanem abban, hogy ezt az aktust nem ismerték el a győztes hatalmak, noha Farkasék menekült kormányt is alakítottak. A kezdeményezésnek nem lettek nyomatékos politikai következményei.